

משנה בבא מציעא ב'

(ט) איזו היא אבדה, מצא חמור או פרה רועין בדרך, אין זו אבדה. חמור וכליו הפוכין, פרה רצה בין הכרמים, הרי זו אבדה.

תוספתא בבא מציעא ב'

(יט) אי זו היא אבדה, מצא קרדום באסרטה, וטלית באסרטה, ופרה רועה בין הזרעים, הרי זו אבדה. טלית מונחת בצד הגדר, וחבית מונחת בין הגדר, וחמור רועה בין עשבים, אין זו אבדה. מצאן שלשה ימים זה אחר זה, הרי זה אבדה.

מכילתא דר' ישמעאל, מסכתא כספא, פרשה ב

'תועה'

אין תועה בכל מקום אלא חוץ לתחום, אף על פי שאין ראה לדבר, זכר לדבר, +בראש' לז טו+ וימצאהו איש והנה תועה בשדה. -

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (אפשטין-מלמד) שמות כג, ד

'תעה'

כל שדרך תעיתו ז'

מכאן אתה אומר היה חמור רועה כדרכו וכלים מונחין כדרכן אין נזקק להן. חמור מפסיג בין הכרמים כלים מונחין באמצע דרך הרי זה יזקק להן.

ספרי דברים פרשת כי תצא פיסקא רכב

או את שיו נדחים',

כדרך הנידחתן

מיכן אתה אומר איזו היא אבדה מצא חמור או פרה רועים בדרך אין זו אבדה חמור וכליו הפוכים פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבדה.

תוספתא כפשוטה בבא מציעא ב'

(יט) 39. אי זו היא אבדה, מצא קרדום באסרטה וכו'. בבלי ל' סע"ב. ופירש"י סתם אבדה שמוכחת שהיא שם שלא מדעת בעלים. ולדעת חכמים חייב להכריז אפילו מצא באסרטה גדולה, עיין מ"ש לעיל שורה 4, ד"ה ברם ושורה 26-27, ד"ה מצא בבית. ובמכילתא דרשב"י כ"ג, ד', עמ' 215: כלים מונחין באמצע דרך הרי זה יזקק להן, והעתקנו את כל הבבא להלן.

40. ופרה רועה בין הזרעים. וכ"ה בד ובכי"ע, ובבבלי הנ"ל: ופרה רצה בין הכרמים. וכ"ה במשנתנו פ"ב מ"ט. ובמכילתא דרשב"י הנ"ל: חמור מפסיג בין הכרמים. ולפי הגירסא שבתוספתא פירושה שפרה רועה בזרעים ברשות היחיד, ויש כאן גם אבדות קרקע (עיין בבלי ל"א א') וגם הפסד לבעלי הפרה שיתחייבו לשלם בעד הזרעים, ומוכח שהיא שם שלא מדעת בעלים.

טלית מונחת בצד הגדר וכו'. וכע"ז בבבלי. ועיין מ"ש להלן בסמוך בשם מכילתא דרשב"י הנ"ל.

41. וחמור רועה בין עשבים וכו'. בבבלי הנ"ל: ופרה רועה בין הכרמים. וכבר הגיה הגר"א בגליון שם (ע"פ הראשונים): בין העשבים. וכ"ה בכי"י, עיין דק"ס, עמ' 88, הערה ה', ועיין בבאור הגר"א לחו"מ סי' רס"א ס"ק ה'. ובמכילתא דרשב"י, עמ' 215, הנ"ל: היה חמור רועה כדרכו, וכלים מונחין כדרכן, אין נזקק להן, חמור מפסיג בין הכרמים, כלים מונחין באמצע דרך, הרי זה יזקק להן.

				(10)
תניא	תניא	וילא		
תניא	תניא	ווננינו (רמ"ד - רמ"ט)		
תניא	תניא	ונציה (ר"פ - רפ"ג)		
תניא	תניא	פירצה 8-9		
תניא	תניא	המבורג 165		
תניא	תניא	מינגן 95		
תניא	תניא	אסקוויאל		
תניא	תניא	וטיקן 115 א		
תניא	תניא	וטיקן 117		
תניא	תניא	CUL: T-S NS 329 638- ?תניא?		
תניא	תניא	AIU III A 64		

וסרה	רועה	בין	הכרמים
וסרה	רועה	בלילן	הכרמים
וסרה	רועה	בין	הכרמי
וסרה	רועה	בין	הכרמים
וסרה	רועה	בששבים	
פר	רועה	בין	הכרמי
וסרה	רועה	בין	הששבים
וסרה	רועה	בין	הששבים
וסרה	רועה	בין	הששבים
הששבים			
וסרה	רועה	בין	הכרמים

רמב"ם גזילה ואבידה ט"ו

(א) כל המוצא אבידה, בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן, אם מצאה דרך הנחה, אסור ליגע בה, שמא בעליה הניחיה שם עד שיחזרו לה. ואם יבוא ליטול אותה, והיה דבר שאין בו סימן, הרי איבד ממון חבירו בידו, שהרי אין לו בה סימן להחזירה בו, ואם היה דבר שיש בו סימן, הרי זה הטריחן לרדוף אחריה וליתן סימניה, ולפיכך אסור לו שישגה בה עד שימצא אותה דרך נפילה:

אפילו נסתפק לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבוד או מונח, הרי זה לא יגע בו. ואם עבר ונטלו, אסור לו להחזירו לשם. היה דבר שאין בו סימן, זכה בו ואינו חייב להחזירו.

(ב) וכל דבר שיש בו סימן, בין דרך הנחה בין דרך נפילה, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, חייב להכריז:

כיצד דרך הנחה, כגון שמצא חמור או פרה רועין בדרך ביום, או שמצא כלי מכוסה באשפה, הרי זה לא יגע בהן, שנאמר "נדחים" (דברים כ"ב:א'). אבל אם מצא חמור וכליו הפוכין, ופרה רצה בין הכרמים, או כלי מגולה באשפה, הרי זו אבידה, ונטל ומכריז:

(ג) ראה חמור או פרה רועים כדרכם בלילה, הרי זו אבידה. בפנות היום ובנשף, אם ראה אותם שלשה ימים זה אחר זה, הרי זו אבידה, ונטל ומכריז:

ראה פרה רצה בדרך, אם פניה כלפי העיר, אין זו אבידה, היו פניה לשדה, הרי זו אבידה.

(ד) מצאה רועה בין הכרמים, חייב להכריז משום אבידת הקרקע. לפיכך אם היו הכרמים של גוי, אינה אבידה, ואינו חייב להחזיר. ואם חשש שמא יהרוג אותה הגוי כשימצאנה מפני שהפסידה הכרם, הרי זו אבידה, ונטל ומכריז:

(ה) מצא פרה ברשות הרבים, אם עומדת חוץ לתחום, חייב להחזיר. היתה רועה בעשבים, או שהיתה ברפת שאינה משמרת ואינה מאבדת, לא יגע בה, שאין זו אבידה:

מצא קרדום או טלית בצד הגדר, הרי זה לא יגע בהן. מצאן בסרטיא, הרי זו אבידה, ונטל ומכריז. וכן כל כיוצא בזה:

(ו) מצא גוזלות מקושרין בכנפיהם ומדדין אחר הגדר או אחר הגפה או בשבילין שבשדות, הרי זה לא יגע בהם, שמא בעליהם הניחום שם. ואם נטלן, הרי אלו שלו, ואם היו קשורין קשר שהוא סימן, חייב להכריז. וכן, אם מצאן קבועין במקומן, חייב להכריז, שהמקום סימן:

רמב"ן בבא מציעא ל"א.

הוכח אפילו מאה פעמים.

ק"ל הכא הא דגרסינן במסכת ערכין הוכיחו ולא קבל מנין שחוזר ומוכיחו ת"ל תוכיח אלמא הוכח לא משמע אלא פעם אחת

ואיכא למימר הוכח אפילו ק' פעמים במשמע בשני דברים כגון אם הוכיחו אעבירה אחת ולא קבל לא יאמר לעולם לא אוכיחו בעבירה אחרת שהכל בכלל הוכח ועדיין אני אומר אם הוכיחו בעבירה א' ולא קבל לא יחזור ויוכיחו בה שהרי לא קבל עליה תוכח' ת"ל תוכיח. ואכתי קשיא לן דהכא מפקינן תוכיח לתלמיד לרב והתם מפקי' ליה להך דרשא, ואפשר דתרת' ש"מ דתוכיח לעולם משמע ולכל אדם משמע:

רמב"ן בבא מציעא ל"א:

ולר"ש דאמר וכו' דברה תורה כלשון בני אדם.
כתב הראב"ד ז"ל, לפי דעתי לא אמר ר"ש דברה תורה כלשון בני אדם אלא בהא דמשמע ליה דאין נזקקי' לו אבל כל הנך דדרשי' לעיל אית ליה דהיכא דאיכא למידרש דרשי' ולא אמרי' דברה תורה כלשון בני אדם ומשמע כדבריו דהא אקשי' לעיל ולר"ש דאמר זה וזה בחנם מאי איכא למימר ומאי קושיא הא ר"ש סבר דברה תורה כל בני אדם ולית ליה הנך דרשי' אלא ש"מ דכל היכ' דאיכ' למידר' דרשי' ובמס' ר"ה בפ"ק נמי דריש ר"ש עשר תעש' ורבנן נמי דפליגי עלה בהא משום דקסברי איכ' למדר' הוא ובהא פליגי מר סב' איכ' למדר' ומ"ס ליכ' למדר' ולפי זה כך יש לנו לומר' בפלוגתא דר' אלעזר בן עזריה ורבנן בנתברך הבית בגללו דבהא נמי פליגי והכי נמי איכא למימר בההיא דגרסי' בפרק ואלו הן הגולין גבי רוצח שיצא חוץ דפליגי איכא מ"ד א' שוגג וא' מזיד נהרג דדריש אם יצא ויצא איכ' מ"ד במזיד נהרג בשוגג גולה דאמרי' דברה תורה כלשון בני אדם אלא דבהא פליגי מר סבר איכ' למדרש הוא ומר סבר בשוגג פטור שלא יהא סופו חמור עליו מתחילתו כדאיתמר התם בגמרא:

ומיהו קשיא לן הא דגרסי' בפרק השואל (צ"ד ע"ב) אין לי אלא גניבה אבדה מנין ת"ל אם גנב יגנב ואקשי' ולמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר ובמסכת נדרים פ"ק נמי אמרי' גבי לנדור נדר דברה תורה כלשון בני אדם ואקשי' הניחא למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם אלא למ"ד לא דברה תורה כלשון בני אדם ומנו דאמר דברה תורה כלשון בני אדם ולא דרשי' אע"ג דאיכא למדרש הא ר"ש מודה דהיכא דאיכ' למידרש דרשי' והתם ודאי איכ' למידרש הוא וכ"ש בגניבה ואבודה דהא מק"ו נמי מייתי ליה התם בהשואל ואפשר דתנא אחרינא הוא א"נ ר' אלעזר בן עזריה הוא ולא דריש אע"ג דאיכא למדרש וכן הא דגרסי' במסכת כריתות בפרק ד' מחוסרי כפרה ר' אלעזר בן עזריה לר' ישמעאל קאמר ליה לדידי בעלמא כותך סבירא לי דדברה תורה כלשון בני אדם והכא שאני מכדי כתי' וכו' מדברי שניהם נלמוד דאע"ג דאיכא למדרש לא דרשי' ולפי דעתי ר"ש ור"א ב"ע אמרו דבר אחד ולעולם אמרי' דברה תורה כלשון בני אדם ולא דרשי' דהא דאמרי' לעיל ולר"ש דאמר זה וזה בחנם מאי איכא למימר לאו מכפילי פרכי' אלא למה לי למכתב עיקר פריקה וטעינה פרכי' כדפרכי' אבדה וההיא דאיתמר בפ"ק דר"ה לר"א ור"ש עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר שיטה דרבי מאיר ור"א נקיט ור"ש כיון דלא דריש כפילי ולית לי' במעש' בהמה סמוך לגמרו עישורו ממילא ראש השנה תשרי ומיהו קשי' למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם ולא דרשי' כלל מנא ליה כל הנך דדרשינן בשמעת':

רשימות שיעורים בבא מציעא ל"א.

גמ'. הוכיח חדא זימנא תוכיח תרי זמני א"ל הוכיח אפילו מאה פעמים משמע תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מנין ת"ל הוכיח תוכיח.
ונראה לבאר דיש ב' גדרים במצות תוכחה -
(א) **מחאה** - שהמוכיח מוחה על עצם מעשיו הרעים של החוטא,
(ב) **תוכחה ומוסר כדי להחזיר את החוטא למוטב**.
ונראה דאי היה חייב להוכיח רק פעם אחת אזי י"ל דגדר המצוה היא חלולת מחאה בלבד. אולם מהא דקיי"ל דחייב להוכיח אפילו עד מאה פעמים מוכח דגדר החיוב הוא שחייב להוכיחו עד שהתוכחה מועלת, דהחיוב של מצות תוכחה הוא להחזיר את החוטא למוטב.
ולפי"ז יל"ע היכא דידוע שלא יקבל החוטא את דברי התוכחה האם חייב להוכיחו מדין מחאה פעם אחת או לא. ועיין בגמ' יבמות (דף סה:) דכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, ומשמע דליכא בכה"ג חיוב תוכחה בכלל ואף לא מדין מחאה. אולם עיין בגמ' במס' ביצה (דף ל.) "והא הני נשי דשקלן חבציהו ואזלן ויתבן אפומא דמובאה ולא אמרן להו ולא מידי, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ולא

יהיו מזידין וכו' דהא תוספת יוה"כ דאורייתא הוא ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי". ועיין בראשונים שם שנקטו דכ"ז היכא דקא עברו על איסור בשוא"ת ובאיסור שאינו מפורש בתורה, אולם היכא דקא עברי בקום ועשה על איסור המפורש בתורה חייבין להוכיחן ואע"פ שלא ישמעו, **ומוכח דחל מצות תוכחה מדין מחאה ואע"פ שלא תועיל התוכחה.**

גמ'. ולמה לי למיכתב פריקה ול"ל למיכתב טעינה, צריכי דאי כתב רחמנא פריקה הו"א משום דאיכא צער בעלי חיים ואיכא חסרון כיס אבל טעינה דלאו צער בע"ח איכא ולא חסרון כיס איכא אימא לא, ואי אשמועינן טעינה משום דבשכר אבל פריקה דבחנם אימא לא צריכא, וכו' למה לי למיכתב הני תרתי ולמה לי למיכתב אבידה, צריכי דאי כתב רחמנא הני תרתי משום דצעריה דמרה איתא צערה דידה איתא, אבל אבידה דצערה דמרה איתא וצערה דידה ליתא אימא לא. ואי אשמועינן אבידה משום דליתא למרה בהדה אבל הני תרתי דאיתא למרה בהדה אימא לא צריכא. עיין ברש"י (ד"ה דאיתיה למרה) וז"ל דכתיב עמו אימא יחזור אחר בני אדם וישכור עכ"ל.

ומבואר מהגמ' דחייב אדם בפריקה וטעינה אפילו היכא שהבעלים היו יכולים לשכור אנשים אחרים לפרוק ולטעון. ומשמע דכ"ז בפריקה וטעינה אולם באבידה אי היו הבעלים יכולים להשיג את האבידה ע"י שישלמו ממון לאחרים למוצאה ולהשיבה אזי אין המוצא חייב בהשבה, ולא חל בה חלות שם אבידה לחייב במצות השבת אבידה.

ונ"ל דהטעם בזה משום דהמחייב דפריקה וטעינה הוא צער דידיה וצער דהבהמה, משא"כ באבידה דהמחייב אינו הצער אלא הפסד הממון שאי אפשר לבעלים להציל את ממונם בלעדיו, אך אם הבעלים יכולים להציל את ממונם בלעדיו ע"י שישכרו אנשים לחפש ולהחזיר את ממונם לא חל בחפצא חלות שם אבידה.

ויש להביא ראייה דיסוד המחייב במצות פריקה וטעינה הוא צער הבעלים ממש"כ הרמב"ם (פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש ה"א - ה"ב) וז"ל מי שפגע בחבירו בדרך ובהמתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משא הראוי לה בין שהיה עליה יותר ממשאה הרי זו מצוה לפרוק מעליה זו מצות עשה שנאמר עזוב תעזוב עמו. ולא יפרוק ויניחנו נבהל וילך אלא יקום עמו ויחזור ויטעון משאו עליה וכו' ואם הניחו נבהל ולא טען ביטל מצות עשה ועבר על מצות ל"ת וכו' עכ"ל. וממש"כ "ולא יפרוק ויניחנו נבהל וכו' ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא טען ביטל מצות עשה וכו'", ומבואר דהמחייב דפרו"ט הוא שהבעל נבהל ובצער. וכן משמע מלשון הרמב"ם במנין המצות הקצר ריש הלכות רוצח ושמירת נפש מצוה ט"ו - י"ז "לפרוק עם מי שנכשל בדרך. לטעון עמו. שלא יניחנו נבהל במשאו וילך לו".

ונראה דיסוד מצות פריקה וטעינה היא חיוב לסייע בגופו להסיר צער הבעלים וצער הבהמה, משא"כ השבת אבידה דהחייב חל מחמת הפסד ממון חבירו. ולפי"ז נראה דבפריקה וטעינה אין שיעור ממון, דאף אם המשא היה פחות משהו פרוטה חל חיוב פריקה וטעינה, משא"כ באבידה פחות משו"פ ליכא מצות השבת אבידה, דהמחייב הוא חסרון כיס והפסד ממון הבעלים, וחל דין שיעור ממון דשו"פ. ונראה דזוהי כוונת הגמ' "דאי כתב רחמנא הני תרתי משום דצעריה דמרה איתא צערה דידה איתא, אבל אבידה דצערה דמרה איתא וצערה דידה ליתא אימא לא", דר"ל דאי הוי ילפינן לאבידה מפריקה וטעינה אזי המחייב דאבידה נמי היה צער הבעלים, אולם למסקנה המחייב דאבידה הוי הפסד ממון הבעלים ולא צערו.

אולם עיין ברמב"ם (פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש הי"ד) וז"ל השונא שנאמר בתורה לא מאומות העולם הוא אלא מישראל והיאך יהיה לישראל שונא מישראל והכתוב אומר לא תשנא את אחיך בלבבך, אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי מצוה לשונאו עד שיעשה תשובה וישבו מרשעו. ואע"פ שעדיין לא עשה תשובה אם מצאו נבהל במשאו מצוה לפרוק ולטעון עמו ולא יניחנו נוטה למות שמא ישהה בשביל ממונו ויבא לידי סכנה. והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקים מאחר שהם נלויים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת שנאמר אמור אליהם חי אני נאום ה' אלוקים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשבו מדרכו וחיה עכ"ל. **ומבואר דחל מצות פריקה וטעינה אף לרשע ומומר. אמנם עיין ברמב"ם (פי"א מהל' גזלה ואבדה ה"ב) שפסק דאין מצות השבת אבידה לאוכל נבילה להכעיס, ולאפיקורס, ומחלל שבת בפרהסיא. ונראה דהרמב"ם עצמו ביאר (בהי"ד) דהטעם שחלה מצות פריקה וטעינה אף לרשע הוא משום שאדם בהול על ממונו ויש חשש שאם הוא נבהל על משאו שיבוא לידי סכנת נפשות, והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים ובין צדיקים. ומבואר דהמחייב דפריקה וטעינה אינה צער הבעלים והבהמה בפני עצמו, אלא החשש שיבוא לידי סכנת נפשות מכיון שמצטער על ממונו, וזהו כוונת הרמב"ם במש"כ (במנין המצות הקצר ריש הל' רוצח ושמירת נפש מצוה י"ז) "ולא יניחנו נבהל", ובפי"ג ה"ב "ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא טען ביטל מצות עשה ועבר על ל"ת וכו'", דאם הוא בהול יש חשש שיבא לידי סכנת נפשות**

וכמש"כ הרמב"ם (בהל' י"ד) "שמא ישהה בשביל ממונו ויבא לידי סכנה. והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקים", והמחייב דמצות פריקה וטעינה הוי שמא יבוא הבעלים לידי סכנת נפשות. ולפי"ז מדוקדק היטב מה שהביא הרמב"ם דיני פריקה וטעינה בהל' רוצח ושמירת נפש - דפריקה וטעינה הוי דין בשמירת נפשות ישראל. ואילו הל' השבת אבידה הביא הרמב"ם בהל' גזלה דהמחייב הוי הפסד ממון הבעלים.

רשימות שיעורים בבא מציעא ל"א:

גמ'. מות יומת מכל מקום.
ופרש"י ז"ל במיתה הכתובה בו והיינו סייף כגון שהיה בספינה ובורח ואתה יכול לזרק בו חץ או לטובעו עכ"ל. לכאורה להורגו בחץ הוי מיתת סקילה, וחזינן דמגזה"כ דבכל מיתה שאתה יכול להמיתו הורגין אותו גם במיתה יותר חמורה. וכן נמי משמע מהרמב"ם (פי"ד מהל' סנהדרין ה"ח) ז"ל הורג נפש שנגמר דינו רודפין אחריו בכל דבר וביד כל אדם עד שממיתין אותו עכ"ל. ומשמע דהורגין אותו אף במיתה שחמורה יותר ממה שנתחייב. ויל"ע בזה דהא קי"ל (סנהדרין עט ב) דכל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין במיתה הקלה, וא"כ צ"ע היאך הורגין רוצח שברח במיתת סקילה החמורה מסייף. וי"ל דזוהי גזה"כ מיוחדת ברוצח.

ועוד י"ל דבנתערבו חייבי מיתות זה בזה דשייך להרוג אותם בקלה אזי אין להורגם במיתה החמורה. משא"כ ברוצח שברח דלא שייך לתת לו המיתה הקלה יש להורגו בכל דבר דחיובו מתהפך להורגו סתם ולא במיתה מסוימת ומשו"ה הורגים אותו אפילו במיתה שחמורה. אולם הרמב"ם (שם) פסק שבכל חייבי מיתות שברחו ואין ב"ד יכולים להמיתו במיתה שנתחייב בה הורגין אותו עדיו בכל מיתה שיכולין להמיתו (ועיין בכסף משנה שם).

גמ'. פתח תפתח אין לי אלא לעניי עירך לעניי עיר אחרת מנין ת"ל פתח תפתח מכל מקום.
יש לעיין מהו ביאור ההו"א של הגמ' דחייב לתת צדקה רק לעניי עירך ולא לעניי עיר אחרת.
וי"ל דכתיב בפרשה של צדקה (דברים טו: ז) "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך", דמשמע דהחיוב הוא רק בעניי עירך.

ועוד י"ל דס"ד דיש מחייב של צדקה רק כשהעני מבקש ולכן ס"ד דחל חיוב צדקה רק בעניי עירך מפני שבעניי עירך העני מבקש. אמנם נראה דלמסקנת הגמ' שחייב ליתן צדקה אף לעניים של עיר אחרת דחל חיוב לתת צדקה גם בלי שהעני מבקש. ועיין ברמב"ם (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"א - ה"ב) ז"ל מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני אם היתה יד הנותן משגת שנאמר פתוח תפתח את ידך לו וכו' וכל הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה עבר בל"ת שנא' לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחריך האביון עכ"ל. ומבואר ברמב"ם דעובר על הלאו רק כשהעני מבקש ממנו צדקה ומעלים עין ממנו, ואילו העשה דפתוח תפתח חל בכל עני ואף אם אינו מבקש. והנה יש חיוב להיות רודף צדקה וחסד ולחפש עניים לעזור להם. ונראה דחיוב זה הוא ממצות "והלכת בדרכיו" מה הוא רחום אף אתה היה רחום.
ונמצא דיש ג' דינים בצדקה:

- (א) אסור לאו שאסור להעלים עין מעני המבקש ממנו צדקה,
- (ב) מצות עשה דפתוח תפתח אם יודע שיש עני אע"פ שאין העני מבקש צדקה,
- (ג) מצוה לרדוף אחרי עניים לתת להם צדקה ממצות והלכת בדרכיו.

גמ'. אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ת"ל נתן נתן מכל מקום. ופרש"י (בד"ה מתנה מועטת מנין) ז"ל אם אי אפשר לך ליתן מתנה מרובה עכ"ל. ונראה דס"ד דמתנה מועטת יכול אף אדם אחר ליתן לעני ואפשר למצוה להתקיים ע"י אחר, קמ"ל שאין לסמוך על אדם אחר בצדקה ומצות צדקה הבאה לידך אל תחמיצנה וחייב ליתן אף מתנה מועטת אע"פ דאפשר לעני לקבל מתנה מועטת ע"י אדם אחר.

גמ'. יש לו ואינו רוצה להתפרנס. עיין בגמ' (קידושין לב א) דיש מחלוקת האם כבוד אב משל אב או משל בן, ועיי"ש בתוס' (ד"ה אמרו) דהשאילתות פסק דמשל אב, אך היכא דלית ליה לאב ואית ליה לבן חייב הבן "דלא יהא אלא אחר". ולכאורה ר"ל דחייב מדין צדקה. אך לכאורה צ"ע בזה דהרי פשיטא דחייב לבן לתת לאביו צדקה אם אין לאב ממון ד"מבשרך אל תתעלם" ואביו קודם לשאר עניים שבעולם. וי"ל דתוס' ס"ל דחל חיוב

לתת לאב מדין כבוד אב ולא רק ממצות צדקה. ועוד צ"ע למ"ד דס"ל דבצדקה אם יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו למה למ"ד בשל אב אם האב אינו רוצה הבן פטור. וי"ל דבצדקה נותנין לו הלוואה ויגבה אותה לאחר מיתת המקבל, משא"כ באב אינו נותן הלוואה אלא מוציא ממון בשביל האב (ועיין בכתובות דף טז:).